

Колб Олександр Григорович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ;

Ремега Вероніка Володимирівна, провідний спеціаліст відділу документального забезпечення Головного управління Національної поліції в Київській області

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ПРОКУРАТУРИ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОМУ ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИНАМ

Оцінюючи ефективність та потенційні можливості прокуратури у сфері боротьби зі злочинністю, не можна залишити поза увагою такий аспект її діяльності, як нагляд за додержанням законів органам, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство. Зокрема, досить інертно, стереотипно та на низькому рівні залишається роль і місце даного державного органу в оперативно-розшуковому запобіганні злочинам. При цьому, не дивлячись на законодавство визначені у цьому напрямі завдання (ч. 1 ст. 1 КК, ч. 2 ст. 50 КК, ч. 1 ст. 1 КВК; інші) та закріплену в законі координуючу роль прокуратури (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» [1]), досі цей суб'єкт запобіжної діяльності своїх потенційних можливостей на практиці використовує мало ефективно.

Враховуючи зміст сучасних реформуючих заходів, що спрямовані на удосконалення діяльності прокуратури України, об'єктивно виникає необхідність дослідити цей компонент її функціонування, що й визначило зміст предмета та об'єкта даної наукової статті, а також її основне завдання – обґрунтувати на науковому рівні найбільш оптимальні та ефективні шляхи її реформування у контексті вирішення проблем по запобіганню злочинам.

Як показує практика, немало питань викликає й діяльність прокуратури щодо оцінки підстав закриття ОРС. Підставами закриття оперативно-розшукових справ відповідно до ч. 1

ст. 9-2 Закону є: 1) розшук особи, яка переховувалася від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухилялася від відбування кримінального покарання, а також особи, яка безвісно відсутня; 2) набрання законної сили вирокom або ухвалою суду; 3) закриття кримінального провадження слідчим, прокурором або судом; 4) завершення виконання розвідувальних, контррозвідувальних заходів або вичерпання можливостей для їх здійснення; 5) спростування у встановленому порядку матеріалів про злочинну діяльність особи; 6) виїзд особи на постійне місце проживання за межі України, якщо немає можливості проведення щодо неї оперативно-розшукових заходів; 7) невстановлення у передбачені цим Законом строки даних, що вказують на ознаки злочину в діях особи; 8) виявлення прокурором незаконно заведеної справи у разі виконання по ній оперативно-розшукових заходів; 9) смерть особи, щодо якої заведено оперативно-розшукову справу [3].

Зокрема, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачена окрема норма, що визначає ключові правила прокурорського нагляду за рішенням про закриття оперативно-розшукової справи в ОРД, а саме відповідно до положень ч. 2 ст. 9-2 даного нормативного акту прокурор письмово повідомляється у триденний строк про закриття оперативно-розшукової справи, а протягом 10 діб з моменту одержання повідомлення здійснює перевірку додержання законів під час проведення ОРД у цій справі.

Виходячи із зазначеного, слід визнати, що сукупність та зміст нормативних приписів щодо закриття ОРС віддзеркалюють розуміння законодавцем високої значущості завершальної стадії оперативно-розшукового провадження для повноцінного виконання завдань щодо протидії злочинам. Більше того, простежується й намагання законодавця забезпечити виключно законний характер ОРД з максимальним урахуванням непередбачуваних і водночас вірогідних об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на її результати. Поряд з цим, як встановлено у ході даного дослідження, сьогоднішні ж реалії застосування положень закону навпаки не позбавлені «коректив», що вносяться в практику ОРД працівниками оперативних підрозділів низької фахової кваліфікації. Так, проведене опитування працівників

прокуратури дозволило відмітити значну кількість претензій з боку уповноважених прокурорів, пов'язаних із неправомірністю закриття ОРС. За їх спостереженнями, відповідні процедури значною мірою супроводжуються масовими порушеннями закону. Наводяться навіть такі випадки, коли в постановах про закриття таких справ рішення мотивуються географічною зміною фігурантами області, де вчинено злочини.

Гостроти в досліджуване питання додає також офіційна статистика, зокрема те, що відображає результати роботи прокуратури в одній із областей України. Так, за офіційними даними в 2015 році з 644 перевірених оперативно-розшукових справ 73 було закрито [4, с. 89], з них 7 – за п. 3 ч. 1 ст. 9-2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (закриття кримінального провадження слідчим, прокурором або судом); 8 – за п. 5 ч. 1 ст. 9-2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (виявлено прокурором незаконно заведеної справи у разі виконання по ній ОРЗ); 20 – за п. 7 ч. 1 ст. 9-2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (невстановлення у передбачені цим законом строки даних, що вказують на ознаки злочину в діях особи). Отже, у 35 постановах про закриття ОРС (а це 47,9% від загальної їх сукупності) прокурорів по суті повідомлено про нульові показники ефективності проведеної оперативними підрозділами роботи, у тому числі негласної, пов'язаної з оперативно-розшуковим запобіганням злочинам, шляхом усунення їх причин та умов [4, с. 89].

Список використаних джерел

1. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12 (із змін. та доповн.; ред. від 12 трав. 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
2. Кулик О.Г. Сучасна кримінальна ситуація в Україні: тенденції і прогноз // <http://www.nbuv.gov.ua>.
3. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України : Указ Президента України від 6 квіт. 2011 р. № 394-2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 28. – Ст. 1161.

4. Бондаренко Є. В. Прокурорський нагляд під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій на стадії досудового розслідування / Є. В. Бондаренко // Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ. – 2015. – № 2(35). – Ч. 2. – С. 88–101.